

Radek Píša

SUVERENITA PARLAMENTU STÁLE ŽIVÁ?

Abstrakt: Diceyho teorie je založena na absolutní suverenitě, kterou pro absolutní vládcu vytvořil Bodin. Parlament tak hraje v tomto scénáři roli nejvyššího pistolníka. Tato teorie může být jednoduše odmítnuta jako zastaralá. Když se Dicey snaží vysvětlit, proč rozhodující osoby uznávají nejvyšší moc Parlamentu, argumentuje politickou suverenitou Parlamentu, která znamená jeho skutečnou moc ve fakticitě. Přestože tento přístup směšuje normativní a deskriptivní pohled, považuji ho za poněkud atraktivní popis určité mentální mapy. Článek dále popisuje spory mezi sirem Ivorem Jenningsem, sirem Williamem Wadem a dalšími ohledně možného sebeomezení Parlamentu. Byly vytvořeny tři základní koncepce. Podle Williama Wadea je Parlament omezen pravidlem, že se nemůže omezit. Sir Ivor Jennings tvrdí, že Parlament se může omezit jen z procesního hlediska. Jiní jako Nick Barber zastávají názor, že se může omezit neomezeně. Závěrem ukazují, že Hart považoval soudní rozhodování ohledně citlivých ústavních otázek za politickou činnost, která se však děje výjimečně. Podle Harta soudy musí získat dostatečnou legitimitu pomocí rozhodování podústavních případů. To znamená, že jsou legitimizovány v podstatě technokratickou procedurou, což kontrastuje s Diceyho koncepcí politické moci jako zdroje právní suverenity.

Klíčová slova: suverenita, parlament, obyčej, common law

Doktrína legislativní nadřazenosti je skutečným základem ústavního práva.¹
V. Dicey

Parlamentní suverenita nikdy neposkytovala ochranu Parlamentu nebo voličům, poskytovala především hračku pro zabavení ústavních právníků.²
N. W. Barber

ÚVOD

Britský parlamentarismus nepřestává svojí tradicí a významem fascinovat generace ústavních právníků a politologů, včetně českých. Například Jan Wintř pokládá chod tamních parlamentních procedur za vzor *usměrněné* parlamentní kultury, kterou klade do kontrastu s českou kulturou *improvizovanou*.³ Několik prací především v kontextu lidských práv pak věnovala ostrovnímu parlamentarismu Miluše Kindlová.⁴

Na druhou stranu, britské tradice nelze přeceňovat: pokud už se v Británii odehrává revoluce, je prezentována jako objevení skutečné ústavy a tradice.⁵ I nejnovější teorie

¹ V originále „*Doctrine of legislative supremacy of Parliament is the very keystone of the law of the constitution*“. DICEY, A. N. *An Introduction to the Study of the Law of the Constitution*. 10. vyd. London: Macmillan, 1965, s. 70.

² V originále „*Parliamentary sovereignty did not provide a protection for Parliament or for the electorate; it provided a puzzle to entertain constitutional lawyers*“. BARBER, N. W. *The Afterlife of Parliamentary Sovereignty*. *International Journal of Constitutional Law*. 2011, č. 1, s. 148.

³ WINTŘ, J. *Česká parlamentní kultura*. 1. vyd. Praha: Auditorium, 2010, s. 44 nn.

⁴ Zejm. KINDLOVÁ, M. K dělbě moci a odpovědnosti mezi soudy a parlamentem ve sféře soudní ochrany zákonů (úvaha v oblasti právní ochrany lidských práv). *Právník*. 2008, roč. 147, č. 3, s. 279–294. KINDLOVÁ, M. *Koncept vlády práva (rule of law) v kontextu parlamentní suverenity ve Spojeném království*. In: V. Jirásková – R. Suchánek. *Pocta prof. JUDr. Václavu Pavlíčkovi, Csc. k 70. narozeninám*. Praha: Linde, 2004, s. 24. a její dizertační práci *Ústavně-právní komparace ochrany lidských práv ve Spojeném království a České republice v evropské perspektivě*, PF UK, 2007.

jsou tak prezentovány jako tradiční, historické, či překonávající zbytečné odbočky a věrně se vracející ke staletému toku dějin.

Samotná suverenita sama o sobě je státovědný pojem, vyjadřující v různých odstínech nadřazenost v kontextu vnitrostátního práva a nezávislost v právu mezinárodním. Existuje celá řada teoretických pojetí suverenity, které v českém prostředí nejnověji shrnuje Jan Kysela.⁶ Obecný státovědný pojem suverenity se pak konkretizuje v jednotlivých vnitrostátních právních rádech jako určité právní pravidlo. Byť někteří autoři mluví o suverenitě parlamentu více či méně případně v českém kontextu (např. prof. Holländer⁷), tato stať má suverenitou Parlamentu⁸ na mysli obyčejové právní pravidlo britského ústavního práva, které stanoví, že Parlament má svrchovanou moc v zemi. Byť jde zřejmě o notorietu, sluší se připomenout, že toto pojetí svrchovanosti je komparativně výjimečné, naprostá většina států stanoví ve svém ústavním právu suverenitu lidu, včetně České republiky.⁹ V případě suverenity Parlamentu navíc nejde o konvenci, v britské terminologii se ústava dělí na právně nezávazné konvence a ústavní právo, do kterého spadají také obyčejje.

Přestože však suverenita Parlamentu dlouho byla, a z valné části stále je, považována za ústřední bod britské ústavy, už na první pohled můžeme tušit velké množství s ní spojených teoretických problémů. Britský Parlament sice může stanovit cokoli a přebít tak moc vládní i soudní (a to i v konkrétní věci), v každodenní praxi se tak z různých důvodů neděje, především vláda Parlament svým způsobem ovládá prostřednictvím většiny v dolní Sněmovně.

Suverenita Parlamentu je, byla, anebo se alespoň tvářila jako právní pravidlo: o obsahu právních pravidel ale rozhodují soudy způsobem jejich aplikace. Červenou nití tohoto textu je tak vztah Parlamentu a soudů. Soudy ovšem nemusí mít poslední slovo: soudy mohou mít moc, pokud vláda vládnoucí také v Parlamentu soudy uznává jako relevantní hráče.

Na druhou stranu, pokud je suverenita Parlamentu základním právním pravidlem ústavního řádu, lze jí nepochybně rozbít revolucí, zničit vědomou změnou pravidla uznání či vymazat zbraní prostého zapomnění. Snad mohu prozradit, že pojmy jako „revoluce“, jakkoliv to v ostrovním kontextu zní zvláště, či změna pravidla uznání nás budou provázet velkou částí tohoto textu.

Tímto úvodem jsem tak chtěl naznačit, že v souvislosti s ústředním právním pravidlem budeme někdy balancovat na hraně normativity a fakticity, jak už to s ústředními právními pravidly bývá. Někteří autoři, jak můžeme vidět už z úvodního citátu Nicka Barbera, tak samotnou otázku suverenity Parlamentu parodují jako právně nepodstatnou.

⁵ GOLDSWORTHY, J. *Parliamentary Sovereignty. Contemporary Debates*. 1. vyd. Cambridge: Cambridge University Press, 2010, s. 2.

⁶ KYSELA, J. *Ústava mezi právem a politikou – Úvod do ústavní teorie*. 1 vyd. Praha: Leges, 2014, s. 138 nn.

⁷ HOLLÄNDER, P. Soumrak moderního státu. *Právník*. 2013, roč. 152, č. 1, s. 20.

⁸ Po britském vzoru používám v textu velké P, pokud jde o konkrétní westminsterský Parlament.

⁹ Čl. 2 odst. 1 české Ústavy. Samostatnou otázkou je vůbec komparovatelnost suverenity lidu a suverenity Parlamentu. Navíc byt' je dnešní britské ústavní právo z větší části složeno z jednotlivých psaných zákonů, takže nepsané obyčejje představují jen malou část ústavního práva, výsledná kompozice je poněkud rozdílná od rigidních kodifikovaných ústav.

Moje stať se z prostorových důvodů věnuje především logickému paradoxu omezenosti neomezeného Parlamentu. Nevěnuji se tak jinak zajímavým výzvám parlamentní suverenity chápané materiálně, tedy zejména Zákonu o lidských právech z roku 1998,¹⁰ skotské devoluci,¹¹ nebo poměru k evropskému právu.¹²

V tomto textu postupuji od klasického Diceyho pojetí k moderním sporům, pro které jako úvod slouží kapitola 2 „Suverenita po Diceym“. Jejich rozbor je pak v kapitole 3. „Revoluce, nebo evoluce?“ Cíle stať jsou především přehledové, tedy představit soudobou diskusi a její kořeny, jakkoliv si citované autory dovoluji komentovat.

1. KLASICKÝ POJEM SUVERENITY PARLAMENTU U A. V. DICEYHO

Klasickým pramenem pro výchozí studium britského pojetí suverenity Parlamentu je kniha A. V. Diceyho *Úvod do studia ústavního práva* z roku 1885.¹³ K této práci se moderní autoři vrací často, starší prameny citují jen ojediněle, pokud se ovšem nezabývají samotnou historií pojmu.

Diceyho kniha je působivým dokladem britského imperialismu či vlastenectví jeho doby. Kapitola o vládě práva po krátkém shrnutí otevírá rozsáhlým citátem z Tocquevillova srovnávajícím Švýcarsko a Británii ohledně ochrany individuálních práv v roce 1836. Británie samozřejmě vyhrává na celé čáře.¹⁴ Gavin Little považuje Diceyho styl z moderního pohledu dokonce až za autoritářský a vyjadřující dobový anglocentrický nacionalismus.¹⁵

Už samotný styl a struktura této knihy tak dávají tušit význam podivně nazvaných konstrukcí pro jinak značně umělou britskou tradici. Z dnešního pohledu zvláště Dicey používá slova „anglický“ a „Anglie“ synonymicky s „britský“ a „Británie“, jak bylo v jeho době obvyklé.¹⁶ Prvním zvláštním pojmem je už samotný Parlament. Obecný pojem parlamentu v běžném jazyce a jazyce ostrovních ústavních právníků znamená něco jiného. Parlament v ústech právníka znamená Královnu, Sněmovnu lordů a Sněmovnu obcí; tyto tři orgány mohou být popsány jako „Královna v Parlamentu“ a tvoří Parlament.¹⁷

¹⁰ Podle něj může soud vydat prohlášení neslučitelnosti v případě rozporu zákona s tímto zákonem a vláda může následně použít zrychlenou legislativní proceduru k novelizaci rozporného zákona. Formální svrchovanost Parlamentu však není dotčena, o novelizaci rozhoduje stále on, jakkoliv tento zákon výrazně posílil legitimitu soudní moci.

¹¹ Právo nového skotského parlamentu je z formálního hlediska podřízeno britskému Parlamentu, který může jakýkoliv skotský zákon zrušit či novelizovat. Faktická nevratnost devoluce je ovšem skutečností.

¹² Tyto otázky jsou obsáhlé, zde se omezím na konstatování, že britský Parlament by si nepochybně mohl vynutit vystoupení z EU, a tím skoncovat s předností evropského práva.

¹³ V originále *An Introduction to the Study of the Law of the Constitution*.

¹⁴ DICEY, A. V. *An Introduction to the Study of the Law of the Constitution*, s. 184 nn.

¹⁵ LITTLE, G. Scotland and Parliamentary Sovereignty. *Legal Studies*. 2004, roč. 24, s. 542.

¹⁶ KINDLOVÁ, M. *Koncept vlády práva (rule of law) v kontextu parlamentní suverenity ve Spojeném království*, s. 389, pozn. 17.

¹⁷ DICEY, A. V. *An Introduction...*, s. 39, Dicey používá Parlament vždy s velkým P, má totiž na mysli konkrétní westminsterský parlament, srov. KINDLOVÁ, M. *Koncept vlády práva (rule of law) v kontextu parlamentní suverenity ve Spojeném království*, s. 24. Jedním z opakujících se témat probíhajících diskusemi o suverenitě parlamentu jsou právě spory, kdy má autor na mysli konkrétní britský Parlament a kdy mluví o parlamentarismu obecně (viz jeho kritika Austina reprodukována na konci této kapitoly).

Podle Diceyho je krátkou definicí suverenity Parlamentu možnost vydat nebo zrušit jakékoliv právo, a to za současného splnění podmínky, že právo Anglie žádné osobě či instituci nepřiznává právo vyřadit legislativu Parlamentu z užívání. Tato definice však podle něj není dostatečně určující, protože francouzské a belgické soudy jeho doby také nevyslovovaly neústavnost zákonů, i když u nich byla zákonodárná moc omezena rigidní ústavou.¹⁸

Dále tedy přidává pozitivní vymezení: Jakýkoliv zákon Parlamentu tvořící, rušící nebo měnící platné právo je respektován soudy.

A také negativní vymezení: Podle anglické ústavy neexistuje osoba nebo skupina osob, které by mohly vydat pravidla překonávající nebo rušící zákon Parlamentu, ani taková osoba nemůže zákon uplatňovat či vykládat v rozporu se zákonem Parlamentu.¹⁹

Toto vymezení považuje za hrubě dostačující. Za klíčové považuje uznání pozitivního i negativního vymezení anglickým právem.²⁰ Dále připojuje podrobnější komentáře ke třem hlavním oblastem této koncepce: *neomezené legislativní moci Parlamentu, absenci konkurenční legislativní síly a hlavním potížím samotné doktríny.*

1.1 Neomezená legislativní moc Parlamentu

První oddíl otevírá rozsáhlým citátem z Blackstonových *Komentářů*: „*Moc a pravomoc Parlamentu, jak říká Sir Edward Coke, je tak transcendentní a absolutní, že nemůže být, s výjimkou určitých případů a osob, omezena do žádných hranic. ... Může určovat či zcela měnit nástupnictví Koruny; ... může změnit náboženství v zemi. ... Může zkrátka učinit cokoli, co není přirozeně nemožné; a proto se někteří nestyděli nazývat jeho moc, poněkud odvážně, všemocností Parlamentu.*“²¹

Následně Dicey cituje De Lolmovo shrnutí, které se stalo legendárním: „*Pro anglické právníky je základním principem, že Parlament může učinit cokoli, kromě přeměny ženy v muže a muže v ženu.*“²²

Podle Diceyho lze nejvyšší zákonodárnou autoritu Parlamentu doložit velkým množstvím historických příkladů.²³ Prvním z nich je Zákon o nástupnictví z roku 1701, podle kterého panovník nastupuje na trůn z titulu Parlamentu – jeho nárok vládnout stojí na zákonu a je výsledkem zákona.²⁴

Za nejdůležitější však Dicey považuje Zákon o sedmiletém funkčním období z roku 1715. Ten nejen prodloužil volební období ze tří na sedm let, ale jako důsledek tohoto prodloužení prodloužil funkční období tehdy sloužící Sněmovny obcí, která tak byla zvolena na tři roky, ale sloužila sedm let – to byl ostatně politický záměr, vláda se chtěla udržet déle u moci. Tehdy proti němu protestovala skupina lordů, protože považovala

¹⁸ Ibidem, s. 39–40.

¹⁹ Ibidem, s. 40.

²⁰ Ibidem, s. 41. Obě vymezení jsou však obsahově stejná, jak poznamenává Jeffrey Goldsworthy – GOLDSWORTHY, J. *The Sovereignty of Parliament. History and Philosophy*. 1 vyd. Oxford: Oxford University Press, 1999, s. 10.

²¹ DICEY, A. V. *An Introduction...*, s. 41–42 (výrazně kráceno).

²² Ibidem, s. 43. V originále „*It is a fundamental principle with English lawyers, that Parliament can do everything but make a woman a man, and a man a woman*“.

²³ Ibidem.

²⁴ Ibidem.

tuto změnu za přesun moci od obyvatelstva k Parlamentu, který volí sám sebe. Podle Diceyho této kritice uniká skutečná ústavní povaha Parlamentu: není zástupcem svých voličů ani není povinen plnit jejich příkazy. Je právně suverénní zákonodárnou mocí státu, a zákon o sedmiletém funkčním období je výsledkem a zároveň platným důkazem suverenity Parlamentu.²⁵

1.2 Absence konkurenční legislativní síly

Královna, jednotlivé komory a soudy si v průběhu historie kladly nároky na nezávislou zákonodárnou moc. S jednotlivými institucemi pak Dicey polemizuje.²⁶

Co se týče panovníka, zákonodárná moc byla původně v rukou Krále v Radě a i po zavedení parlamentní legislativy existovala paralelně královská legislativa ve formě ordonancí a později proklamací. Dicey cituje zákon Jindřicha VIII. poskytující ordonancím moc podobnou zákonu. Podle Diceyho se neprosadil, ale potencionálně by zavedl v Anglii absolutismus francouzského typu. Doplněná poznámka editorů však považuje tvrzení o potencionálním přechodu k absolutismu pomocí tohoto zákona za překonané. Zajímavé však je, že Dicey chápe neprosazení tohoto zákona jako důvod pro nerozlišování zákona a dekretu po francouzském vzoru v Anglii. Exekutiva tak v Diceyho době nemůže rozsáhle vydávat podzákonné předpisy bez zmocnění v zákoně, takže zákony toto zmocnění často obsahují nebo jsou zbytečně složité – obojí Dicey považuje za nevýhodu, doslova za „zlo“ a rád by zavedl pro vládu Anglie obdobnou proceduru vládních dekretů s mocí zákona. Jak říká jinými slovy, moudrá omezení královské moci učiněná našimi dávnými otci dnes tvoří zbytečnou překážku výkonu exekutivy.²⁷

Sněmovna obcí si čas od času podle Diceyho přisvojuje pro svá usnesení status práva. Tento názor vyvrátilo rozhodnutí *Stockdale v. Hansard*²⁸ z roku 1839. Podle něj nactiutrhací dokument nepřestane být nactiutrhacím jen proto, že byl vydán podle rozhodnutí Dolní sněmovny, nebo rozhodnutím sněmovny, že publikace dotčené zprávy je jednoznačným případem ústavní funkce Parlamentu. Na druhé straně ovšem má každá komora úplnou kontrolu nad svými procesními pravidly a může trestat osoby, které by jednání komory urážely – proti takovému trestání není soudní kontrola možná.²⁹

Nárokům soudů na legislativní primát věnuje Dicey jen jednu stranu. Uznává však, že problematika je velmi rozsáhlá, navíc velkou část anglického práva v praxi tvoří soudy. S několika odkazy na stručnost jeho vysvětlení poukazuje na oddanost anglických soudů Parlamentu. To ovšem neznamená tvrzení pravomoci rušit zákony soudy. Zkrátka,

²⁵ Ibidem, s. 44–48. Podobně bylo jednorázově prodlouženo funkční období za obou světových válkách.

²⁶ Ibidem, s. 50.

²⁷ Ibidem, s. 50–53.

²⁸ Případ *Stockdale v. Hansard* [1840] 9 A. & E. 1; K. & L. 127.

²⁹ Ibidem, s. 54–58. V tomto momentě je opět vidět, jak je přes všechnu teoretickou slávu suverenity Parlamentu a koncepce Parlamentu jako takového právním pravidlem: o jeho aplikaci a faktické existenci tedy rozhodují soudy. Srov. Barber, N. W. *The Afterlife of Parliamentary Sovereignty*, s. 145. Barber přikládá obecně soudům velkou roli. Nicméně už Hart při výkladu pravidla uznání nakonec v moderní společnosti redukuje adresáty uznání na *officials*, tedy rozhodující zástupce společenské elity, viz HART, H. L. A. *The Concept of Law* 2. vyd. Oxford: Oxford University Press, 1994, s. 114. K tomu srov. ALEXANDER, L. – SCHAUER, F. *Rules of Recognition, Constitutional Controversies, and the Dizzying Dependence of Law on Acceptance*. [online]. c2008, [cit. 6. 5. 2013]. Dostupné z: <<http://ssrn.com/abstract=1235202>>, s. 5.

soudcovské právo je podřízená legislativa, vykonávaná se souhlasem a pod dohledem Parlamentu.³⁰

Dicey dále rozebírá některé námitky vůči neomezené legislativní moci Parlamentu. S námitkou vázanosti zákonů morálkou se Dicey vypořádává poměrně jednoduše. *Obiter dicta* soudních rozhodnutí, v nichž se o ní hovoří, interpretuje jako poznámku soudů o předpokladu morálního obsahu zákonů: soudy předpokládají, že Parlament nechtěl porušit obecnou morálku a jeho zákony vykládají v souladu s ní. To však podle Diceyho neznamená, že by moderní soudy naslouchaly argumentům o neplatnosti nemorálního zákona.³¹

Argumentaci o neomezitelnosti královské moci Parlamentem považuje Dicey za starý pokus posílit monarchii (odkazuje na Bacona), který by žádný moderní právník neza-
stával – netvrdil by, že Parlament nemůže zrušit prerogativy typu sjednávání meziná-
rodních smluv, které fakticky stejně vykonává vláda.³²

1.3 Nezávislost na předchozích Parlamentech

Konečně obsáhle polemizuje s námitkou možné vázanosti Parlamentu zákony před-
chozího Parlamentu, kterou datuje k Francisu Baconovi. Podle Diceyho se Parlamenti
několikrát zcela jistě snažily zavázat budoucí Parlamenti, ale jejich snaha skončila vždy
selháním. Typickým příkladem jsou zákony o unii se Skotskem (1706) a Irskem (1800),
které transponovaly příslušné smlouvy. Vzhledem k zániku výše zmíněných států se jistě
autoři těchto zákonů snažili poskytnout jim vyšší sílu. Ovšem např. Zákon o unii se
Skotskem stanovil povinnost každého profesora skotské univerzity vykonat Vyznání víry.
Toto ustanovení však bylo fakticky zrušeno Zákonem o skotských univerzitách z roku
1853. Ještě patrnější je příklad unie s Irskem, kdy zákon hovoří o vytvoření Spojené
církve „navždy“. Spojená církev však byla zrušena Zákonem o irské církvi z roku 1869.

Jediným z mála případů, kdy lze podle Diceyho bezpečně predikovat nezrušení
zákona v budoucnu, je Zákon o zdanění kolonií z roku 1778, který byl výsledkem snahy
zastavit konflikt v Severní Americe a který zrušil Zákon o amerických koloniích z roku
1776. Podle tohoto zákona Parlament nevalí daně nebo jiné platby na kolonie v Sever-
ní Americe a Západní Indii. Dicey hovoří o politické neprůchodnosti zrušení tohoto
zákona, z hlediska práva považuje jeho zrušení za bezproblémové – např. uvalením
daně na Nový Zéland nebo Kanadské dominium. Je třeba podotknout i na tomto místě,
že tyto poměry byly poněkud změněny Westminsterскими statuty z roku 1931, kterými
se britský Parlament tohoto práva vzdal.³³

Nakonec rozebírá Dicey údajné obtíže pro pochopení principu suverenity Parla-
mentu. Polemizuje s Austinovými závěry, kdy Austin podle něj hovořil o suverenitě Parla-
mentu v jiném významu – hovořil o ní jako o vlastnosti různých orgánů. Austin ovšem
nekonzistentně směšoval politický a právní pojem suverenity. Dicey však tyto dva pojmy

³⁰ DICEY, A. V. *An Introduction...*, s. 60–61.

³¹ *Ibidem*, s. 62–63.

³² *Ibidem*, s. 63–64. Je zajímavé, jak často používá Dicey slovo moderní – z tohoto stylistického prvku přímo
dýchá atmosféra doby, která se považovala za vrchol civilizace.

³³ *Ibidem*, s. 64–70. Westminsterские statuty, kdy se Parlament výslovně omezuje, tvoří zajímavý problém, který
je rozebrán níže.

rozlišuje, **politickou** suverenitu mají v rukou občané státu, tedy v Británii voliči, lordi a královna, zatímco **právní** suverenita je čistě právní pojem označující neomezenou legislativní moc. Dicey také vyčítá Austinovi, že hovoří o poslancích jako o *opatrovnických*³⁴ voličů, byť tím neměl na mysli právní stránku věci. Dicey ovšem také zdůrazňuje svoje pojetí suverenity jako právní pojem, nejde o neomezenost ve faktickém slova smyslu. Jmenuje dvě základní omezení:³⁵

Externí – Parlament nemůže fakticky vydávat zákony, které nebude nikdo respektovat – ve svém důsledku je odkázán na akceptaci adresátů jeho právních norem. Jak Dicey dokládá citátem Davida Huma, ani největší despotové dějin nebyli všemocní v tomto směru. Raní římscí císaři nemohli měnit náboženství, stejně jako ho v Diceyho době nemohli měnit muslimští sultáni. Prakticky suverénní francouzský parlament v roce 1871 nemohl zavést bílou Bourbonskou vlajku, protože by byl smeten armádou, pro kterou byla nepřijatelná. Podobně britský Parlament v Diceyho době nemůže fakticky zavést daně z kolonií nebo omezit volební právo.

Interní – I největší despota vládne v souladu s jeho kulturním pozadím. Sultán nemůže změnit náboženství z výše uvedeného externího důvodu, ale také je extrémně nepravděpodobné, že by to chtěl vůbec udělat. Podobně je nesmyslná otázka, proč papežové nedělají různé reformy: papežem se přece nestávají revolucionáři. Stejně tak moderní Parlament s historií 18. století před očima by nikdy ani nechtěl danit kolonie. Dicey uvádí působivý citát Leslie Stephena – pokud by Parlament přikázal vraždit všechny modrooké kojence, jejich ochrana by byla nezákonná, ovšem legislativci by se museli zbláznit, aby přijali takový zákon a adresáti by museli být idioti, aby ho respektovali.³⁶

Podle Diceyho však není zcela zřejmé, kde leží hranice těchto omezení. Pokud by britský Parlament začal rušit skotské soudy nebo dokonce začal skotské právo slučovat s anglickým, není jasné, kdy by začal vážný skotský odpor. V balancování mezi externími a interními omezeními vidí Dicey smysl zastupitelské vlády. Postupný vzdor proti panovníkovi ústí do revoluce v roce 1688 a zavedení skutečné zastupitelské vlády není v jejím prostředí myslitelný: hrubě řečeno, názory anglického lidu nemohou být dlouhodobě v rozporu s postoji Dolní sněmovny. Pokud jde o osvícené suverénní panovníky: takový suverén sice tlačí společnost dopředu, ale ve skutečnosti nereprezentuje své obyvatele.³⁷

Můžeme uzavřít, že Diceyho suverenita je v normativní rovině bodinovského absolutního charakteru, ve které Parlament vystupuje v podobě nejvyššího právního pistolníka. Takto shrnutou teorii by bylo snadné odmítnout jako zastaralou – nejvyšší pistolník je v první řadě jen malý sbor lidí bez skutečných pistolí, kteří na skutečné pistolníky v podobě soudců a policistů žádnou pistolí nemíří. Je tak třeba minimálně vysvětlit, proč tito ozbrojenci provádějí zákony Parlamentu. V tomto momentu Dicey opouští normativní strukturu a přechází do „politické suverenity“, kdy ve faktické rovině může

³⁴ „Trustees“.

³⁵ Dicey chápal právo austinovsky jako příkaz suveréna, viz WADE, E. C. S. *Introduction*. In: A. V. Dicey. *An Introduction...*, s. clxxvii–clxxviii. Austin na rozdíl od Benthama nepřipouští participaci lidu na suverenitě a chápe ji jako dominanci moci, protože jedině ta může vládnout v souladu s principem obecného užitku, viz PŘIBÁŇ, J. *Suverenita, právo a legitimita*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 1997, s. 81–82. Jinými slovy, ohledně diceyovských omezení nejde o pravidlo uznání, ale omezení pistolníka.

³⁶ DICEY, A. V. *An Introduction...*, s. 70–81.

³⁷ *Ibidem*, s. 81–84.

být Parlament rozehnan a nahrazen jiným právním suverénem. Byť se tak Dicey dopouští normativního faulu, jeho popis jednotlivých selhání při snaze omezit Parlament je spolu s jeho popisem externích a interních omezení suveréna v podstatě psychologizujícím popisem určité mentální mapy. Takové vysvětlení je triviální, ale působivé ve své připomínce omezené moci práva. Pokud vznikne ve společnosti silný konsenzus, smete Parlament i s dokonalými teoriemi o jeho moci. Ještě pravděpodobnější ovšem je, že se v takovém případě smete Parlament sám a rád.

2. SUVERENITA PO DICEYM: PARLAMENT VERSUS SOUDY

Dicey se snaží zakotvit normativní koncepci neomezeného zákonodárce jako právního pojmu, který je však demokraticky legitimován. Pokud je ovšem demokraticky legitimován, proč by se nemohl omezit v rámci svojí legitimacy – například zavést kvalifikovanou většinu pro určité typy legislativy, aby byla ohledně nich zajištěna větší demokratická shoda? Na tuto otázku odpovídá Paul Craig tak, že Dicey původně tento problém neřešil, protože jeho pojetí suverenity je primárně empirické a problém omezenosti pravomoci Parlamentu ho tak ze začátku nezajímal.³⁸ Pozůstatek tohoto přístupu můžeme podle mě vidět na stručnosti, s jakou se vypořádal se soudy. Později však přidal normativní argument spatřující ústavní záruky v sebeopravujícím demokratickém mechanismu – prostou výměnu poslanců ve volbách, která zajistí soulad vůle lidu a vůle Parlamentu.³⁹

Takové řešení je normativně udržitelné, ovšem v pozitivistických termínech se na věc dívá jen z externího pohledu, interní pohled pochopitelně pomíjí: není tedy zřejmé, proč by měl suverenitu Parlamentu vůbec někdo akceptovat jako právní pravidlo – chybí tak také most mezi právní a politickou realitou.⁴⁰ Ve svém důsledku při absenci interního pohledu není zřejmé, proč si politicky suverénní lid pomáhá právní suverenitou Parlamentu. Nebo si lid jen hraje se slovy? Je tedy Parlament suverénní, jen pokud jde o jeho *jurisdikční* suverenitu, jak by napovídalo její položení proti politické suverenitě?

Dalším paradoxem je vztah normativní koncepce suverénního Parlamentu k jeho právnímu pramenu. Diceymu nestačí pouhá konvence či zvyk, a tak mu zbývá obyčej jako nepsaný pramen práva. U Diceyho je tak suverenita Parlamentu právním pravidlem, ovšem pravidlem obyčejovým – pravidlem *common law*,⁴¹ které Parlamentu přisuzuje nejvyšší legislativní moc. Pokud však jde o pravidlo *common law*, proč jej nemůže Parlament měnit svým zákonodárstvím? Jak jsme viděli výše, Dicey neřeší otázku omezenosti Parlamentu příliš přesvědčivě. Jeho argumentace leží v poukazování na historické příklady zrušených zákonů, které byly původně myšleny jako věčné, a v rozdělení suverenity na právní (nejvyšší legislativní moc) a politickou (politická nejvyšší moc, suverenity v obecně chápaném významu).

³⁸ CRAIG, P. Public Law, Political Theory and Legal Theory. *Public Law*. 2000, s. 221.

³⁹ *Ibidem*.

⁴⁰ *Ibidem*, s. 225. Paul Craig není pozitivistou a upřednostňuje Parlament omezený jen vlastní neomezeností, ovšem jeho moc musí být dostatečně ospravedlněna (*Ibidem*, s. 230). V podrobnostech Craig odkazuje na CRAIG, P. Parliamentary Sovereignty of the United Kingdom Parliament After *Factortame*. *Yearbook of European Law*. 1991, s. 221. Tento text se týká primárně vztahu suverenity Parlamentu a evropského práva.

⁴¹ Obyčeje se zpravidla považují za součást *common law*, ale s tím v případě ústavních obyčejů Jeffrey Goldsworthy nesouhlasí, protože to evokuje jejich dispozici soudní moci – viz konec třetí kapitoly.

Tato kapitola vychází z diskuse vzniklé mezi sirem Ivorem Jenningsem a sirem Williamem Wadem jako dvěma prominentními ústavními právníky své doby, a která pokračuje dodnes.⁴²

Na tomto místě je vhodné upozornit na terminologický problém: všichni Britové patrně považují tradici za ctnost, takže svoje teoretická pojetí nazývají slovy klasická, tradiční či ortodoxní, která pak někdy volně zaměňují. V tomto textu se budu snažit udržet adjektivum *klasická* pro Diceyho, *ortodoxní* pro Williama Wadea a jeho nadvlády *common law* – jakkoliv tvrdí, že navazuje na Diceyho, a *tradiční* pro Jeffrey Goldsworthyho, akcentujícího legitimitu voleného Parlamentu. Pro ilustraci by také mohlo být vhodné osvětlit logickou podstatu následujících sporů. Právní pravidlo svrchovanosti Parlamentu je do jisté míry analogií paradoxu všemocného boha. Klasickým příkladem je otázka, zda může bůh stvořit tak těžký kámen, že by ho pak nemohl uzvednout. Pokud ho nemůže stvořit, není všemocný. Pokud ho stvořit může, není všemocný, protože ho nemůže uzvednout. Z hlediska analytické filozofie je tak věta „Bůh je všemohoucí“ bezesmyslná.⁴³

Podobně si stojí Parlament před úkolem, zda se může vydat zákon, který omezuje jeho legislativní pravomoc. Pokud ho může vydat, po jeho vydání není všemocný. Pokud ho nemůže vydat, není všemocný přímo. Tato otázka tak má logicky dvě základní řešení. Buď se Parlament může omezit – to je dále nazýváno jako *sebeomezující*⁴⁴ pojetí, anebo je omezen pravidlem, že žádný takový zákon vydat nemůže, což je nazýváno *pokračujícím*⁴⁵ pojetím. Omezující zákon pak může mít různé podoby. Může být procesní povahy („Pro ústavní zákony je třeba 3/5 většiny“). Názor o možnosti Parlamentu přijímat sebeomezení jen tohoto typu je označen jako *procesně-omezující*.⁴⁶ Zákon omezující Parlament by také mohl mít hmotněprávní povahu („Zákony porušující lidská práva jsou nepřijatelné“). Pojetí připouštějící jak procesní, tak hmotněprávní omezení je označeno prostě jako *sebeomezující*. Názory akademiků se tak pohybují na škále pokračující – procesně-omezující – sebeomezující, jakkoliv se o tyto samotné pojmy někdy vedou spory, jak uvidíme níže.

Zmíněné paradoxy klasické teorie rozporoval Ivor Jennings v knize *Law and the Constitution*. Jennings nerozporoval první část Diceyho definice připisující Parlamentu moc vydávat zákony ohledně jakékoliv záležitosti. Je autorem slavného příkladu se zákazem kouření v Paříži: pokud Parlament stanoví, že je to přestupek, je to přestupek (vynucení zákona je věc jiná). Místo toho se zaměřil na druhý bod, zákaz omezení budoucího Parlamentu. Podle Jenningse se Parlament může v některých ohledech omezit, protože jeho suverenita je nadřazeností.⁴⁷ Suverenita je u něj kvaziteologickou kategorií vytvořenou

⁴² Paul Craig identifikuje zastánce a díla „Nového pohledu“ stojící proti Wadeovi takto: Jennings, I. *The Law and the Constitution*, kap. 4, Heuston, R. F. V. *Essays in Constitutional Law*, kap. 1 a Marshall, G. *Constitutional Theory*, kap. 3. viz CRAIG, P. *Britain in the European Union*. In: J. Jowell – D. Oliver. *The Changing Constitution*. Oxford: Oxford University Press 2011, s. 112.

⁴³ V podrobnostech ŠVĚDOVÁ, E. *Problém boží všemohoucnosti z pohledu analytické filosofie náboženství*. Diplomová práce. FF MU – Ústav religionistiky, 2006. Autorka popisuje několik řešení tohoto problému ve filozofii a religionistice. Zmíním dvě – úkol stvořit takový kámen je sám o sobě rozporný a úloha je tak nesmyslná, případně lze připomenout, že na metafyzického boha nelze aplikovat logické struktury.

⁴⁴ „Selfembracing“.

⁴⁵ „Continuing“.

⁴⁶ „Manner and form“.

⁴⁷ „Supremacy“.

ve středověku ve snaze omezit církve ve prospěch sekulárního státu. Parlament je omezen mnoha faktory, namátkou veřejným míněním nebo potřebou zvolit poslance, takže nemůže být suverénem v bodinovském smyslu – nejvyšší mocí. Dicey se snažil vyřešit tento paradox rozlišením suverenity na právní a politickou. To považuje Ivor Jennings za nepřesvědčivé, protože právní suverenita není vůbec suverenitou – nejvyšší mocí. Je to právní pravidlo vyjadřující vztah Parlamentu a soudů. Znamená, že soudy uznávají jako právní pravidla legislativu Parlamentu – tedy pravidla vydaná obyčejovým způsobem a vyjádřená obyčejovou formou. „*Zákonodárná moc Parlamentu je tedy odvozena z práva, přesněji, z common law.*“⁴⁸

Podle Jennings Dicey mylně přisuzoval Parlamentu neschopnost se vázat do budoucna, protože ho považoval za právního suveréna místo držitele legislativního oprávnění odvozeného z práva. Parlament je v tomto smyslu omezen požadavkem vydání právně platného předpisu, tedy soudy nepřicházejí do styku se suverenitou, ale s vydaným právem. Pokud Parlament dodrží předepsanou proceduru, může vydat cokoli, včetně vlastního procesního omezení. Z toho vzniklo pojmenování této koncepce jako *procesně-omezující*.⁴⁹

Na Jenningsovu argumentaci reagoval slavným článkem Wiliam Wade. Wade klasifikuje Jenningsovu argumentaci tímto způsobem:

1. moc zákonů Parlamentu závisí na *common law*;
2. Parlament může změnit *common law* jak se mu zachce;
3. takže Parlament může měnit právní pravidla, na kterých závisí moc zákonů Parlamentu.⁵⁰

Wade rozporoval Jenningsovu koncepci ve dvou ohledech: zda je podporována vysokými soudy a zda si může nárokovat logický primát.⁵¹ Na tomto místě prozkoumáme logické argumenty, precedenty jsou rozebrány třetí části tohoto textu. Wade kritizuje Jenningsovo tvrzení o nutnosti vybědnout z tohoto schématu pomocí pravidla neplatnosti zákonů omezujícím příští Parlament. Podle Wadea tak především není vůbec třeba mluvit o neplatnosti, zákon platí, dokud není zrušen, a snaha o zabránění jeho nepřímého zrušení je právně bezvýznamná.⁵² Především však vycházel z myšlenek Sira Johna Salmonda, u kterého ne všechna právní pravidla mají právní zdroje, protože právo musí obsahovat alespoň jeden první důvod⁵³ s konečnou právní závazností, jinými slovy alespoň pravidlo určující působení práva ve společnosti. Salmond mezi taková pravidla řadil pravidlo o síle práva přisouzené zákonům Parlamentu. Toto pravidlo však nemohlo vzniknout zákonem, protože je právně konečné a jeho zdrojem je tedy jen historie.⁵⁴

⁴⁸ GORDON, M. The Conceptual Foundations of Parliamentary Sovereignty: Reconsidering Jennings and Wade. *Public Law*. 2009, s. 524. Gordon odkazuje na JENNINGS, I. *The Law and the Constitution*, s. 156.

⁴⁹ GORDON, M. *The Conceptual Foundations...*, s. 523–524.

⁵⁰ WADE, H. W. R. The Basics of Legal Sovereignty. *Cambridge Law Journal*. 1955, s. 186.

⁵¹ Ibidem, s. 182.

⁵² „*Legally futile*“. Konkrétně uvádí příklad Westminsterských statutů. Jejich článek 4 říká, že žádný zákon Parlamentu nebude zasahovat do *Dominia* bez jeho žádosti a souhlasu. To působí jako omezení do budoucna. Nicméně, jak Lord Stankey uvedl v kauze *British Rail Corporation v. The King*, imperiální Parlament by nepochybně mohl jakýkoliv zákon vztáhnout na Kanadu, jednoduše by šlo o nepřímé zrušení zákona – ovšem jde o „teorii bez ohledu k realitě“. Viz Ibidem, s. 176–177.

⁵³ „*First cause*“.

⁵⁴ Ibidem, s. 187.

Suverenitu Parlamentu je tak možné vyložit jednoduše: žádný zákon suverénního zákonodárce nemůže být shledán soudy neplatným, takže zákonodárce může vždy rušit předchozí legislativu a žádný Parlament nemůže vázat svoje nástupce, zároveň však existuje jediný procesní postup pro vydání suverénní legislativy: skrz zákon vydaný společně Korunou, Lordy a Obcemi. „*Existuje tedy jedno, a jen jedno, omezení parlamentní právní moci: nemůže se zbavit vlastní pokračující suverenity.*“⁵⁵

V tomto okamžiku se Wade přibližuje pojetí *pokračující* suverenity Herberta Harta, kterou však Hart klade do protikladu k *sebeomezující*. Hartovo pojetí je koneckonců blízké Wadeovu, i když v soukromé korespondenci varoval Wadea před přílišným používáním slova revoluční, protože je třeba rozlišovat revoluční a nerevoluční změny *Grundnorm*.⁵⁶ Podle Harta je myšlenka právní všemocnosti nejednoznačná: v případě pokračující všemocnosti žádným způsobem neomezující legislativní pravomoc budoucích Parlamentů, zatímco neomezená sebeomezující všemocnost může být vykonána jen jednou. Tyto dvě koncepce jsou u Harta ekvivalentní dvěma koncepcím všemohoucího boha: v jednom případě bůh může činit cokoli kdykoliv a tedy nemůže účinně omezit vlastní schopnosti, ve druhém případě jeho moc zničí do budoucna jeho všemohoucnost.⁵⁷

To však nemusí znamenat odsouzení klasické právní suverenity jako logicky rozporné absurdity. Michael Gordon upozorňuje, že Hart vnímal paradox boží všemohoucnosti jako dvě strany jedné mince, zatímco například Hammish Gray v něm viděl logický důkaz nemožnosti všemohoucnosti.⁵⁸ Wade však pojem všemohoucnosti chápal jako naprosto jasný a těmito spory se nezabýval, přestože všemohoucnost je u něj klíčový pojem, což jeho koncepci v Gordonově hodnocení poněkud sráží. V tomto kontextu se Jennings zaměřil na pragmatickou stránku ohledně soudních reakcí na parlamentní zákonodárství, což Michael Gordon považuje za atraktivní.⁵⁹

Jednoduché dělení na pokračující a sebeomezující ve wadeovském duchu používá také T. R. S. Allan.⁶⁰ Sebeomezující ovšem chápe jako procesně-omezující, což kritizuje Nicholas Barber jako směšování procesní a hmotněprávní stránky.⁶¹ Podle Barbera jde o nedávno zavedené pojmy Alison Young a Peter Olivera kreslící čáru mezi „pokračujícím“ modelem suverenity a „sebeomezujícím“, kdy Parlament může uplatňovat hmotněprávní⁶² omezení na své pokračovatele. V tomto pojetí právní pravidlo suverenity Parlamentu může Parlament měnit. Jinými slovy, Parlament může omezit svoji všemohoucnost.⁶³

⁵⁵ Ibidem, s. 174.

⁵⁶ ALLISON, J. W. F. *The English Historical Constitution. Continuity, Change and European Effects*. 1. vyd. Cambridge: Cambridge University Press, 2007, s. 114.

⁵⁷ HART, H. L. A. *The Concept of Law*, s. 148–150.

⁵⁸ Michael Gordon odkazuje na GRAY, H. R. *The Sovereignty of Parliament Today*. *University of Toronto Law Journal*. 1953, roč. 54, č. 10.

⁵⁹ GORDON, M. *The Conceptual Foundations...*, s. 528.

⁶⁰ ALLAN, T. R. S. *Questions of Legality and Legitimacy: Form and Substance in British Constitutionalism*. *International Journal of Constitutional Law*. 2011, č. 1, s. 161.

⁶¹ BARBER, N. W. *The Afterlife of Parliamentary Sovereignty*, s. 148, pozn. 16.

⁶² „Substantive“. Hmotněprávní pojetí omezení u Barbera oproti procesnímu u Allana patrně vyplývá z Allanova „směšování pojmů“, ze kterého ho viní Barber – viz výše.

⁶³ BARBER, N. W. *The Afterlife...*, s. 147.

Na druhou stranu, do roku 1991⁶⁴ sebeomezující model suverenity neměl oporu v precedencích nebo odborné veřejnosti. Nicholas Barber upozorňuje, že Hartova slavná pasáž ohledně *pokračující* a *sebeomezující* suverenity mluví o obecně možných typech zákonodárce, Británii konkrétně do žádného typu nezařazuje a otázku tak nechává otevřenou.⁶⁵

Barber však také rozporuje samotnou podstatu procesně-disponujícího přístupu. Při vysoké intenzitě se procesní omezení účinností vyrovnají hmotněprávním, Parlamentu proto stačí vhodně naformulovat procesní omezení. Může například vázat přijetí zákona na souhlas úplně všech voličů v referendu, což se svojí nemožností zcela vyrovná hmotněprávnímu zákazu změny. Koneckonců, jak by podle Barbera pozorný čtenář Diceyho zjistil, i kdyby se Parlament nemohl omezit přímo, mohl by vydat nové zákony, jež ho omezují, a pak se rozpustit bez určení mechanismu ke svolání. Jinými slovy, Parlament by mohl snadno obejít zákaz sebeomezení. Nicholas Barber se tedy ptá, proč by v takovém případě měly soudy odmítat přímé omezení, když nepřímo bylo možné suverenitu omezit vždy.⁶⁶

Michael Gordon pak z podobných důvodů považuje za chybu řadit Jenningse na stranu sebeomezujícího pojetí. Jennings nechápal Parlament jako sebeomezitelný, ale spíše schopný si určit způsob provádění jeho pravomocí. Hart na rozdíl od Wadea chápal, že rozdíl mezi oběma pojetími suverenity není absolutní – stejně jako u každého pravidla neznámá určitost některých znaků určitost znaků všech. Koneckonců Gordon upozorňuje, že podle Harta je otázka, jestli Parlament může změnit způsob a formu vytváření nové legislativy, skvělým příkladem této neurčitosti ohledně pravidla parlamentní suverenity. Přestože Hart správně upozorňuje na občasné obtíže při rozlišování procesních a hmotněprávních norem, neměli bychom z jejich náhodného překrývání dovozovat totožnost Jenningsova *procesně-omezujícího* pojetí a *sebeomezujícího* pojetí. Jenningsovo pojetí tak spíše stojí mezi pokračujícím a sebeomezujícím pojetím. Pro Jenningse nebyla suverenity Parlamentu absolutní mocí, ale právním pravidlem, který určuje legislativní pravomoc v určité oblasti, domácím právním systému. Toto pojetí nezapadá do Wadeovy úvodní premisy vyjasněné Hartem ohledně dvou druhů suverenity – *pokračující* a *sebeomezující*, které jsou oba možné v teoretické rovině. Ovšem Jenningsovo pojetí by nemělo být zastíráno snahou zařadit ho do jedné z těchto koncepcí.⁶⁷

3. REVOLUCE NEBO EVOLUCE?

Sir William Wade považoval za nemožné pro Parlament vzdát se legislativní suverenity, protože jde o politický fakt, na kterém závisí celý systém zákonodárství, jde o pravidlo, ze kterého čerpá Parlament, ale pravidlo nevyplývá z něj – tvrdit změnitelnost tohoto pravidla Parlamentem, protože může měnit jiná pravidla, je postavením koně před kočár. Vztah soudů a Parlamentu je tak politickou realitou. Wade vykládá anglické dějiny

⁶⁴ Barber má na mysli kauzu *Factortame*, ve které byla poprvé pozastavena účinnost britského zákona pro rozpor s evropským právem.

⁶⁵ BARBER, N. W. *The Afterlife...*, s. 147.

⁶⁶ *Ibidem*, s. 148–149.

⁶⁷ GORDON, M. *The Conceptual Foundation...*, s. 529–531.

17. století jako historii posunů soudní akceptace změn zákonodárce – řetěz politických událostí s právními dopady. Když soudy z politických důvodů uznaly revoluci, začaly prosazovat revoluční zákonodárství bez souhlasu předchozího suveréna, stejně tak po restauraci nebo po revoluci v roce 1688.⁶⁸ Pravidlo nezměnitelné Parlamentem lze však měnit politicky, revolucí, ovšem v rámci ní mají konečné slovo soudy, které akceptují nový zdroj moci.⁶⁹ V případě poklidných revolucí je věc zastřena právními termíny: zákony Parlamentu předstírají přesun suverenity, a protože suverenita přechází za všeobecného souhlasu, je přesun připisován zákonu. To je ovšem chybné vysvětlení nechávající otevřenou kontroverzi ohledně zrušení těchto zákonů. Ta může být vyřešena jen jedním způsobem, popisujícím suverenitu jako politický fakt, který nemůže vytvořit žádná právní moc. Wade článek uzavírá radou: „*Hranice práva nemusí být pro právníka nejasné, a jeho svědomí může být očištěno, pokud se jejich sledováním vyhne pokusu odpovídat právně na politické otázky.*“⁷⁰

Klíčovým argumentem Williama Wadea z oblasti precedentů ohledně praktické ústavní revoluce byl jihoafrický případ *Harris*.

V Jihoafrickém případě *Harris*⁷¹ šlo o omezení volebního práva, parlament chtěl barevné – podobně jako dříve černé – odstranit z běžného volebního seznamu a vyhradit jim několik málo poslanců, které by volili jen oni. Britský Zákon o Jižní Africe z roku 1909 takové ústavní úpravy podmiňoval schválením dvoutřetinovou většinou. Ta se dříve našla pro odstranění černých, ale nyní vláda nebyla schopná najít dostatečnou většinu. Vláda tak argumentovala Westminsterskými statuty, kdy britský Parlament ztratil zákonodárné právo v jihoafrických věcech – a tedy místní parlament se stal suverénem, který jako suverén nemůže být omezen, a tudíž stačí běžná většina při oddělených jednáních komor. Barevný muž však podal žalobu proti zařazení na zvláštní seznam. Odvolací soud mu vyhověl a prohlásil zákon za neplatný kvůli nedodržení předepsaného procesu. Vláda následně nechala vydat zákon, který z parlamentu udělal Vysoký soudní dvůr s mocí rušit soudní rozhodnutí s ústavním obsahem. Tento však také Odvolací soud neuznal s odkazem na obcházení zákona. Z dlouhodobého hlediska však byl soudní systém neúspěšný – byť vláda uspořádala volby podle společného seznamu, získala ještě větší většinu a prosadila doplnění senátu svými kandidáty. Tím získala většinu pro zrušení ve smyslu zákona z roku 1909 a omezení rušitelnosti zrušila.⁷²

Podle Wadea by zákon stanovící podmínku dvou třetin mohl být zrušen většinou prostou. Tvrdit opak by bylo implikací revoluce, protože by docházelo ke změně politického faktu suverenity. Na první pohled nejprve došlo k revoluci posunem k plné suverenitě tamního parlamentu. Zákon rušící Westminsterské statuty by sice byl vynucován v Británii, ovšem ne v Jižní Africe. Ovšem v tomto rozhodnutí se tamní soudy přiklonily na stranu dvou třetin stanovených starým britským zákonem a daly najevo, že je věcí soudu, co je platným právem. Wade tak považuje za zbytečné zabývat se právními

⁶⁸ WADE, H. W. R. *The Basics of Legal Sovereignty*, s. 188.

⁶⁹ *Ibidem*, s. 189. Patrně z pohledu práva, Wade se nesnaží tvrdit, že soudy uznávají novou revoluční moc dobrovolně.

⁷⁰ *Ibidem*, s. 196–197.

⁷¹ Případ *Harris v. Minister of the Interior* [1952] (2) SA 428.

⁷² SACHS, A. *Justice in South Africa*. Berkeley: University of California Press, 1973. [online]. [cit. 15. 6. 2013]. Dostupné z: <<http://ark.cdlib.org/ark:/13030/ft3489n8p6/>>.

důvody: soud dosáhl hranice právního systému a v podstatě udělal politické rozhodnutí – revoluci.⁷³

Wadeovu interpretaci kritizuje Michael Gordon. Wade podle něj použil *Harrise* jako příkladu, kdy soudy musí hledat konečného právního suveréna. V něm však soudy rozhodly konzervativně, nehovořily o „nové ústavě“, spíše potvrdily starou vydanou britským Parlamentem v roce 1909. Navíc jihoafrická vláda legálními úpravami ústavy dosáhla naprosté anulace precedentu. Byť soudy mají často během převratů legitimizační roli, málokdy mají roli rozhodující, protože jejich rozhodnutí je vždy ovlivněno dalšími ústavními hráči. Je vhodnější je vnímat jako jednoho z nich.⁷⁴

Wadeova teoretická koncepce revoluce jako taková byla také kritizována z mnoha hledisek, jejichž základní přehled uvádí Michael Gordon; ten zde reprodukuje. Jennings a Wade se v první řadě shodovali, že suverenita Parlamentu je pravidlo v rámci právního systému, které však nad sebou nemá jinou normu v důsledku vítězství Parlamentu v roce 1688 – jde tedy o pravidlo *sui generis*. Wadeova analýza pak představuje působivou symetrii: běžná pravidla mohou být měněna právními prostředky a pravidla založená na politickém faktu jen změnou tohoto faktu – například jako v roce 1688, kdy revoluce přerušila suverenitu Parlamentu. Přes formální působivost lze však Wadeovu konstrukci snadno kritizovat, kupříkladu jí stačí *ad absurdum* přirovnat k lidskému životu – nikdo si nemůže sám dát život, takže si ho nikdo nemůže vzít. Navíc přestože vzniku suverenity Parlamentu muselo předcházet politické pravidlo, nemusí být Parlament neschopen se o ni připravit změnou právních pravidel, protože pravidlo suverenity Parlamentu se po svém (politickém) utvoření stává nepochybně pravidlem právním.⁷⁵

Wade byl také kritizován za prezentování revoluce jako jediného způsobu změny parlamentní suverenity. John Allison napadal v tomto smyslu absenci evolučního motivu precedentů.⁷⁶ Wade následně po dlouhé době tvrzení zmírnil, v „Hamlynových přednáškách“ hovořil o možných proměnách soudní loajality v dlouhém období. Podle Gordona však stejně vedla jeho kategorizace k označování významných, ovšem nikoliv společensky zlomových událostí, jako revolucí – typicky vztah k EU.⁷⁷

Popis soudů jako suveréna také vytváří logický paradox. Wade jim přisuzuje roli při vytváření základních ústavních norem, ovšem tato jejich rozhodnutí jsou podle něj politická – soudy se tak pohybují mimo jim vlastní oblast práva. Tento paradox je však zbytečný, moc soudů spočívá v užívání deliberativních nástrojů k vytváření právních rozhodnutí – tedy nikoliv v politice. Michael Gordon považuje použití tohoto zbytečného rozporu za slabost Wadeovy teorie. Wadeova teorie je v tomto ohledu rozporná sama o sobě – pokud uznáme, že soudy v krizích hrají politickou úlohu, neexistuje důvod, proč by jiné instituce nemohly také. Konkrétně vzato, proč by Parlament nemohl navrhnout omezení sebe sama – a považovat to za politický návrh ke změně suverenity? Proč by soudy byly oprávněny vydávat politická rozhodnutí a Parlament ne? Jinými slovy, kromě

⁷³ WADE, H. W. R. *The Basics of Legal Sovereignty*, s. 190–192.

⁷⁴ GORDON, M. *The Conceptual Foundations...*, s. 536.

⁷⁵ *Ibidem*, s. 532.

⁷⁶ Michael Gordon odkazuje na ALLISON, J. *Parliamentary Sovereignty, Europe and the Economy of the Common Law*. In: *Judicial Review in International Perspective*, Liber Amicorum in Honour of Lord Slynn of Hadley. V. 2. Kluwer Law International, 2000.

⁷⁷ *Ibidem*, s. 533–534.

jiných nedostatků trpí Wadeova koncepce soudostřednosti.⁷⁸ Wade také opomněl, že autorita soudů je také výsostně politickým faktem a, jak vtipně obrací jeho původní citát Jeffrey Goldsworthy, postavil tak kočár před koně. Navíc Parlament může také jednostranně měnit zákony, stejně jako soudy svoji rozhodovací praxi.⁷⁹

Michael Gordon si také klade otázku, proč se Wade tak snažil charakterizovat pravidlo předepisující parlamentní suverenitu jako politickou – neprávní – normu. Odpovědí je jeho striktní oddělení práva a politiky, které zdědil po Diceym. Podle Gordona pro Wadea bylo toto dělení absolutní, právní otázky mohly být vyřešeny pouhým odkazem k právu samému. Politika je naproti tomu významná jen mimo právní oblast, buď při vytváření nového právního systému následujícího kolaps předchozího, nebo v legislativním procesu před samotným vytvořením práva. Pro Wadea je politika nebezpečnou zónou, kde jsou právníci nuceni hodnotit místo popisu a věnovat se spekulaci místo vědě. Jeho pojetí vztahu práva a politiky je tak samo o sobě politickým názorem ležícím v konzervativní variantě normativního stylu.⁸⁰

Jennings se takovým nárokům vyhnul, byť si byl vědom prosazování – spíše než vynalezení – parlamentní suverenity soudy. Tu spíše vnímal jako „obyčejové“ právo, byť sám používal označení akceptované právo.^{81,82} Jenningsovo přesvědčení o procesní sebeomezitelnosti Parlamentu tedy nevyplývá z vazby na *common law*. U Jenningse je pravidlo předepisující legislativní suverenitu Parlamentu právním pravidlem, se kterým může Parlament disponovat. Parlament tak může zákonem určit, jakým způsobem má být legislativa vydávána. K ústavní změně tak může dojít bez umělého požadavku právní diskontinuity. Jennings nesouhlasil s diceyovskou představou ústavního právníka jako vykladače právní dogmatiky, považoval právo za nesrozumitelné bez ideologického kontextu. Gordon tak považuje Jenningsovo pojetí za výrazně realističtější, právo a politika nemohou být odděleny.⁸³

Jeffrey Goldsworthy polemizuje se samotným používáním pojmu *common law* pro základní ústavní pravidla. Protože soudci jsou zvyklí jednostranně měnit záležitosti týkající se podústavního práva, mohou tak při aplikaci stejného postupu na ústavní právo vyvolat zmatení a konflikty mezi orgány státu. Podle něj by se tedy měly tyto normy považovat za obyčejové normy *sui generis*.⁸⁴ Goldsworthy navíc považuje za pochybné, že Dicey považoval *common law* za právo vytvořené soudy – popsal ho jako masu „zvyků, tradic a pracovních postupů soudů“.⁸⁵ Goldsworthy je také přesvědčen, že Dicey nevěřil v závaznost práva vytvořeného soudy pro Parlament, a charakterizuje toto přesvědčení strukturovanými důkazy:

⁷⁸ Ibidem, s. 536–538.

⁷⁹ GOLDSWORTHY, J. *Parliamentary Sovereignty. Contemporary Debates*, s. 45–46.

⁸⁰ GORDON, M. *The Conceptual Foundations...*, s. 538–540.

⁸¹ „*The accepted law*“ podle JENNINGS, I. *The Law and the Constitution*, s. 156.

⁸² Jennings sice považoval suverenitu Parlamentu za pravidlo *common law*, ovšem nikoliv vytvořeného soudci; podle Jenningse jde o výtvor ozbrojeného konfliktu, *Bill of Rights* a *Act of Settlement*. Později však tvrdil, že soudci by neměli respektovat extrémní zákony parlamentu, například zavádějící otroctví. To je však v rozporu s jeho tvrzením o prioritě institucionálního konfliktu. Viz GOLDSWORTHY, J. *Parliamentary...*, s. 44–45.

⁸³ GORDON, M. *The Conceptual Foundations...*, s. 540–542.

⁸⁴ GOLDSWORTHY, J. *Parliamentary...*, s. 55–56.

⁸⁵ DICEY, A. V. *An Introduction...*, s. 23–24.

1. anglické ústavní právo je podle něj křížovatkou mezi historií a obyčejem, suverenity Parlamentu se historicky projevovala v řadě zákonů, kterými si Parlament účinně vynutil svoji vůli;
2. přejal Austinovu tezi, že soudcovské právo je podřízená legislativa fungující se souhlasem a podřízením Parlamentu;
3. žádná jiná moc se nemůže v Anglii rovnat Parlamentu.

Dicey tedy podle Goldsworthyho považoval suverenitu Parlamentu za věc dlouhodobého, základního obyčeje, se silou práva, protože soudy jsou povinny ho respektovat a prosazovat. Nepřijal však Austinovu teorii o nezbytnosti suveréna a považoval ji za generalizaci anglického systému.⁸⁶ Jeffrey Goldsworthy se tak snaží zahubit snahy o formulaci teorií utvářejících ústavní charakter *common law* hned v zárodku. Jednak tvrdí, že základní ústavní pravidla nejsou součástí *common law*, a také vcelku konvenčně odmítá závaznost *common law* pro Parlament. Zřejmým nedostatkem je nedostatek cynismu ve vztahu k soudům: pokud budou chtít, mohou cokoliv prohlásit za *common law*, a to následně za obsah jakkoliv formulovaných „základů ústavy“ – a závislé budou na akceptaci tohoto názoru ostatními složkami státní moci.

Jako příklad precedentu poskytující oporu jeho pojetí uvádí Jeffrey Godsworthy případ *Trethowan*.⁸⁷ V ještě britské Austrálii 20. let byly horní komory buď voleny ve volbách zatížených majetkovými cenzy, nebo doživotně jmenovány guvernérem – tak tomu bylo v Novém Jižním Walesu, kde se také odehrála naše kauza. Labouristi obecně chtěli horní komory zrušit, zatímco konzervativci se je snažili udržet. V Novém Jižním Walesu tak konzervativci v době své vlády prosadili chytře formulovaný zákon, který jednak reformoval horní komoru na volenou a zároveň pro její zrušení stanovil podmínku referenda. Když další volby vyhráli labouristé se zrušením horní komory jako vlajkové lodi programu, nechali vydat dva zákony, jeden rušící zákon stanovující podmínku referenda a druhý, který zrušil samotnou komoru. Mezitím se celá záležitost stala ústavně kontroverzní, vzhledem k zažitému diceyánskému pohledu, že parlamenty nemohou zavazovat svoje nástupce. Několik členů rady, které vedl Arthur K. Trethowan, iniciovalo řízení před státním Nejvyšším soudem. Ten poměrně překvapivě potvrdil závaznost zákona požadujícího referendum. Australský Vysoký soud rozhodnutí potvrdil hlasy 3 ku 2. Následně rozhodoval Soudní výbor Tajné rady v Londýně. Ten rozhodnutí také potvrdil, možná kvůli snaze britské vlády dodat důvěryhodnost jejím pokusům o vytvoření autonomních ústav v dominiích – kdy se tento proces v Irsku a Jižní Africe potýkal s vážnými problémy. Sydney bylo tehdy také malé město a labouristé byli velmi nepopulární mezi místními právníky a podnikateli.⁸⁸

Ovšem je třeba zmínit, že tamější parlament nebyl úplným suverénem ani podle tehdejšího platného práva, vydával delegovanou legislativu na základě Zákona o platnosti zákonů kolonií z roku 1865 a jako taková mohla být tato legislativa přezkoumávaná na základě doktríny *ultra vires* – Wade tedy tuto kauzu vůbec nepovažuje za týkající

⁸⁶ GOLDSWORTHY, J. *Parliamentary...*, s. 44. Goldsworthy dále rozvádí svoje úvahy, snaží se analýzou různých modelů *common law* ukázat nemožnost jejich použití pro základní pravidla ústavnosti – viz s. 49–50.

⁸⁷ Případ *Attorney-General (NSW) v. Trethowan* [1932] AC 526.

⁸⁸ GOLDSWORTHY, J. *Parliamentary Sovereignty. Contemporary Debates*, s. 141–149.

se suverenity Parlamentu, ale právě platnosti Zákona o koloniální legislativě.⁸⁹ Článek 5 nicméně hovořil o „úplné“ legislativní pravomoci kolonií, to ovšem neimplikuje postavení nadřazeného orgánu. Navíc v tomto případě šlo o uzákonění nutnosti referenda pro důležitou ústavní změnu, omezováním demokracie tak nelze argumentovat. Goldsworthy tak vnímá *Trethowan* jako příčinu postupné akceptace procesně omezujícího pojetí suverenity Parlamentu.⁹⁰

K dosažení úplného obrazu ohledně notoricky známých precedentů se přeneseme do nedávné minulosti, kdy otázky jinak vyhrazené akademickým spekulacím či hraničním případům souvisejícím s procesem získávání nezávislosti dominií – jako byly dva předchozí případy – vstoupili do světla reflektorů ve Sněmovně lordů. Značnou ústavněprávní kontroverzi týkající se samotné podstaty suverenity Parlamentu totiž vyvolal medializovaný zákaz honu na lišku, tradiční zábavy aristokratického typu, kde je liška nakonec roztrhána psy.

Případ *Jackson*⁹¹ je v první řadě jednomyslné rozhodnutí celého Odvolacího výboru Sněmovny Lordů, že Lovecký zákon z roku 2004, který činí hon savce psem s některými výjimkami přečinem, je platným zákonem Parlamentu. Lovecký zákon prošel Parlamentem podle Zákona o Parlamentu z roku 1911 ve znění novelizace z roku 1949, který omezuje možnost blokace návrhu Sněmovnou lordů na dobu jednoho roku – pokud nejde o zákon prodlužující volební období, kde horní sněmovnu obejít nelze, či finanční věci, kde její souhlas naopak není nutný.

Žalobci v této kauze tvrdili neplatnost novelizace v roce 1949, čímž by byl Lovecký a další zákony neplatné, protože by nevyhověly podmínkám původního znění. Novelizace v roce 1949 ovšem sama využila původního znění, takže klíčová je otázka, zda Obce mohou jen s Královským souhlasem jednostranně manipulovat rovnováhu parlamentních sil ve svůj prospěch. Žalobci argumentovali pohledem na zákon z roku 1911 jako delegaci legislativní pravomoci Parlamentu, a tedy v jeho důsledku vznikala podřízená legislativa, která však nemohla měnit vlastní základ bez souhlasu Lordů. Tyto názory však byly odmítnuty a shledány neslučitelnými s jazykem zákona. Jak říká Lord Bingham, změny zakotvené parlamentní zákony „*neleží v zavedení nového druhu podřízeného zákonodárství, ale v novém způsobu vydávání primární legislativy*“. Tento závěr se neshoduje s názory Wadeova článku z roku 1955, který považoval pravidla určující, co je zákon Parlamentu, za politický fakt nezměnitelný žádnou právní mocí. Podle rozhodnutí je tato pravidla možné měnit zákonodárstvím a rozhodovat o nich u soudu. Lord Steyn a Baronka Hale se výslovně přihlásili k procesně omezujícímu pojetí, kdy Parlament může měnit svoje procedurální pravidla – např. pro některé zákony vyžadovat dvoutřetinovou většinu.⁹²

Byť bylo rozhodnutí jednomyslné, argumentace jednotlivých soudců se liší – konkonců, samotný text rozhodnutí je složen s názorů jednotlivých soudců. Výslovně však popřeli neomezenou moc Parlamentu jen Lord Steyn a Lord Hope. Slovy Lorda Steyna,

⁸⁹ WADE, H. W. R. *The Basics of Legal Sovereignty*, s. 182. Wade se tak s tímto případem vypořádává stručně.

⁹⁰ GOLDSWORTHY, J. *Parliamentary Sovereignty. Contemporary Debates*, s. 160–173.

⁹¹ Případ *Jackson* [2005] UKHL 56; [2006] 1 AC 206.

⁹² ELLIOT, M. The Sovereignty of Parliament, the Hunting Ban, and the Parliament Acts. *Cambridge Law Journal*. 2006, roč. 65, s. 1–2.

princip nadřazenosti Parlamentu „*je výtvořem common law. Tento princip vytvořily soudy*“.⁹³ Lord Hope pak doplňuje: „*parlamentní suverenita není, pokud vůbec někdy byla, absolutní*“.⁹⁴ Michael Gordon však upozorňuje, že tím pádem jen dva z devíti členů senátu otevřeně kritizovali klasickou teorii.⁹⁵

Navíc rozhodnutí bylo, co se týče hlasování, jednomyslné, takže Wadeův názor o očividně delegovaném charakteru legislativy přijaté na základě zákonů o Parlamentu⁹⁶ nikdo ze soudců nepřijal. Nick Barber připomíná, že z pragmatických hledisek by bylo obtížné návrhu vyhovět, protože by to znamenalo neplatnost některých důležitých zákonů, například Zákona o evropských volbách z roku 1999, který zakotvil poměrný systém pro tyto volby. Podle Nicholase Barbera byl tak pragmaticky akceptován procesně-disponující pohled, protože Parlament tak nyní může zcela jistě definovat svůj procesní postup – a tedy se také kromě definice přehlasování komory také omezit.⁹⁷

ZÁVĚR

Když přemýšlíme o povaze ústavního vývoje v poloze střetu mezi revolučním a evolucionním pojetím či dokonce o politické roli soudů, je třeba si uvědomit, že se pohybujeme na okraji základních právních pravidel. Jak jsem citoval výše, podle Lorda Stankeyho by Parlament nepochybně mohl jakýkoliv zákon vztáhnout na Kanadu, ovšem jde o „teorii bez ohledu k realitě“. Na tento citát Hart poznamenal, že tato teorie je špatnou teorií, respektive není lepší než teorie obrácená. Pokud však Parlament může prakticky delegovat moc na dominia, proč by nemohl ustanovit, že pro některé zákony je třeba souhlas technických odborů? Podle Harta tak soudy mohou řešit takové otevřené otázky a v určitých ohledech přestat být *delegovanou* mocí. V důležitých otázkách rozdělovajících společnost mohou narazit, jak se to stalo v případě řešícím závaznost omezujících ustanovení Zákona o Jižní Africe, ale v klidnějších oblastech mohou být jejich názory spolknuty. Hart uvádí příklad rozhodnutí *Rex v. Taylor*,⁹⁸ kde trestní soud dovodil nezávaznost předchozích precedentů v otázce osobní svobody – jakkoliv byl kontroverzní, nyní tvoří platné právo. Tyto přístupy však nelze přeceňovat – pohybujeme se na okraji základních pravidel.⁹⁹ Hart uzavírá působivou formulací: „*Na tomto okraji vítáme skeptický přístup k pravidlům, pokud ovšem skeptik nezapomene, že je vítán jen na tomto okraji a nezaslepi nás před myšlenkou, že soudům umožňuje vydávat tato kreativní rozhodnutí prestiž získaná soudy oprávněně za rozhodovací praxi sledující pravidla v obrovských, hlavních oblastech práva.*“¹⁰⁰

Pokud však prohlásíme rozhodovací činnost na okrajích základních pravidel za politickou činnost, nevracíme se oklikou k rozlišení právní suverenity jako pravidla práva a politické suverenity jako zdroje faktické moci? Herbert Hart tak ovšem poněkud staví

⁹³ Jackson, bod 102.

⁹⁴ Jackson, bod 104.

⁹⁵ GORDON, M. *The Conceptual Foundations...*, s. 521.

⁹⁶ WADE, H. W. R. *The Basics of Legal Sovereignty*, s. 193.

⁹⁷ BARBER, N. W. *The Afterlife of Parliamentary Sovereignty*, s. 147.

⁹⁸ Případ *Rex v. Taylor* [1950] 2 KB 368.

⁹⁹ HART, H. L. A. *The Concept of Law*, s. 152–154.

¹⁰⁰ Ibidem, s. 154.

Diceyho na hlavu, anebo z hlavy na zem. Zatímco u Diceyho politická suverenita ve faktické rovině determinuje suverenitu právní, Hart v tomto kontextu vnímá technokratické rozhodování jako zdroj legitimacy pro řešení politických otázek. Když jsem tak můj popis Diceyho teorie uzavřel konstatováním, že jeho popis suverenity Parlamentu je ve své podstatě mentální mapa determinovaná společenskými poměry, Hart již kreslí mapu jinou, lépe odpovídající více technokratické společnosti. Současní autoři jsou pak rozdělení v otázce, zda má suverenita Parlamentu na mapě vůbec místo, spojuje je však snaha o nakreslení přesné mapy. Ve svém důsledku jsme tak popsali určitý posun zrcadlící společenské změny. Pokud jsme se ovšem mezitím nestali naprostými cyniky, pro které budou hrátky kolem britské nepsané ústavy jen způsobem zábavy ostrovních elit ústavního práva během tamních neustálých dešťů.

Článek vznikl v rámci řešení grantu GA ČR č. P408/12/1255 „Klíčové pojmy ústavní teorie v čase paradigmatických změn“.

Mgr. Radek Píša

Právnická fakulta Univerzity Karlovy v Praze

Radek Píša

The Sovereignty of Parliament – still Alive?

Abstract: The Diceyan theory is based on absolute sovereignty imagined for the sake of absolute rulers by Bodin. In this scenario Parliament plays the role of a supreme gunman. This theory can be easily dismissed as old-fashioned. When Dicey is supposed to explain why officials are recognizing the supreme power of Parliament, he claims that Parliament possesses “political sovereignty”, which means it is supreme in reality. Although this attitude confuses the normative and descriptive point of view, I consider it to be somehow appealing as basically psychological description of certain mental structure. Furthermore, the paper describes clashes between Sir Ivor Jennings, Sir William Wade and others regarding the possible limitation by which Parliament could fetter upon itself. Three basic conceptions have been developed. William Wade claims that Parliament is limited by the rule that it cannot limit itself. Sir Ivor Jennings holds that Parliament can issue rules concerning its manner and form. Others, namely Nick Barber, think that any limitation is possible. In conclusion, I point out that Hart considered the judicial decision-making regarding highly sensitive constitutional matters as a political act, but exceptional. According to Hart, courts have to gain sufficient legitimacy through the process of deciding ordinary cases. That means they are legitimized by technocratic procedure, which contrasts with Diceyan conception of political power as a source of legal sovereignty.

Key words: sovereignty, parliament, custom, common law